

LUKAS

Inleiding

Auteurschap, datering, historische betrouwbaarheid en bijzondere kenmerken van het Evangelie van Lukas.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/lukas/inleiding

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Inleiding en het anonieme auteurschap	3 min	5
2	Kerkelijke overlevering en valse evangeliën	3 min	6
3	Lukas en Handelingen als één geschiedwerk	5 min	7
4	De wij-gedeelten en de identiteit van Lukas	3 min	9
5	Lukas als metgezel en arts van Paulus	4 min	11
6	Lukas als apostolische medewerker	2 min	13
7	Medisch taalgebruik als aanwijzing	2 min	14
8	De unieke waarde van Lukas en Handelingen	2 min	15
9	Lukas als nauwkeurig geschiedschrijver	2 min	16
10	Jezus en vermeende heidense parallellen	3 min	17
11	Historische verankering van het evangelie	3 min	18
12	Lukas als niet-Joodse Bijbelschrijver	3 min	20
13	Heidens perspectief en brede bronnen	2 min	22
14	De verbinding tussen Jezus en Paulus	4 min	23

15	Paulus en het apostolische gezag van Lukas	3 min	24
16	Waarom Lukas voor Theofilus schreef	4 min	25
17	Wie was Theofilus?	3 min	27
18	De datering van het Evangelie van Lukas	3 min	29
19	Het einde van Handelingen als tijdsaanduiding	3 min	30
20	Ooggetuigen en betrouwbare herinneringen	3 min	32
21	Unieke geboorte- en familiegeschiedenissen	2 min	33
22	Unieke verhalen uit Jezus' vroege bediening	2 min	34
23	Het reisverhaal en andere unieke gedeelten	3 min	35
24	De grote opdracht en de hemelvaart	2 min	36
25	Litteraire en historische kenmerken	3 min	37
26	Heidenen en Samaritanen bij Jezus	2 min	38
27	Zondaars, tollenaars, rijken en armen	3 min	39
28	Kinderen en vrouwen krijgen bijzondere aandacht	4 min	41
29	Het Evangelie van de Heilige Geest	2 min	43

30	De centrale plaats van het gebed	4 min	44
31	Globale opbouw van het Evangelie	2 min	46
32	Een overzicht aan de hand van perikopen	3 min	47
	Om verder te lezen		48

1

Inleiding en het anonieme auteurschap

Ik ga een inleiding geven op het boek Lukas. We gaan het hele boek Lukas bestuderen. Voordat ik een boek vers voor vers ga behandelen, geef ik graag eerst wat achtergrondinformatie: enkele zaken over het auteurschap, misschien wat informatie over het boek die je zal helpen het te begrijpen wanneer je het zelf leest, en zelfs enkele zaken waarover in de loop van de geschiedenis discussie is geweest met betrekking tot een boek. Ik heb dus enkele inleidende zaken over het boek Lukas te bespreken. Die wil ik graag behandelen voordat we samen aan hoofdstuk 1 beginnen.

Het boek Lukas is, net als alle evangeliën, anoniem geschreven. Hoewel onze Bijbel het de titel Het Evangelie volgens Lukas geeft, heeft Lukas die titel er niet aan gegeven. Lukas begon gewoon te schrijven en zei niet wie hij was. Hij zei niet dat hij het bij een bepaalde gelegenheid schreef of iets dergelijks. We weten dat Lukas het geschreven heeft vanwege bepaalde externe redenen. Sommige daarvan kunnen uit de Schrift zelf worden afgeleid, maar andere hebben te maken met het getuigenis van de kerkvaders. We kunnen echter kijken naar het bewijsmateriaal in het boek zelf.

Lukas zelf was een zeer onbekende man, hoewel de boeken die hij schreef, Lukas en Handelingen, tot de omvangrijkste boeken van het Nieuwe Testament behoren. Daarom is hij een van de voornaamste auteurs van het Nieuwe Testament. Als zijn naam niet aan deze boeken verbonden was, zouden we heel weinig over de man Lukas weten. Hij wordt namelijk niet bij naam genoemd in het Evangelie of in het boek Handelingen. Hij wordt slechts twee of drie keer genoemd in de brieven van Paulus. En die vermeldingen staan alleen in opsommingen waarin Paulus enkele mensen noemt die bij hem zijn en die samen met hem de gemeenten waaraan hij schrijft de groeten doen.

Als de naam van Lukas niet aan het derde Evangelie verbonden was en we niet wisten dat hij ook het boek Handelingen schreef, zouden we bijna niets over hem weten. We zouden alleen die terloopse verwijzingen naar hem kennen aan het einde van enkele

brieven van Paulus, naast de namen van andere mensen over wie we bijna niets weten. Maar de naam van Lukas is al sinds het Evangelie en het boek Handelingen in omloop werden gebracht met die boeken verbonden. De vroege gemeente had er, neem ik aan, redenen voor om te willen onthouden wie haar heilige geschriften had geschreven.

2

Kerkelijke overlevering en valse evangeliën

Sommige mensen zeggen: „Het is slechts kerkelijke overlevering. Waarom zouden we daarop vertrouwen?” Ik zou willen weten waarom de vroege gemeente zichzelf zou willen misleiden over de vraag wie het boek geschreven heeft. Het is niet alsof ze de naam van een beroemd iemand uitkozen om aan het boek toe te schrijven. We weten wel dat er in de oudheid, en zelfs in Bijbelse tijden, boeken in omloop waren waarvan beweerd werd dat ze door belangrijke mensen waren geschreven, terwijl dat niet zo was. Dat geldt in het bijzonder voor wat wij de gnostische evangeliën noemen, uit de tweede en derde eeuw.

Er is een Evangelie volgens Filippus, een Evangelie volgens Thomas, een Evangelie volgens Judas, een Evangelie volgens Maria en een Evangelie volgens Petrus. Geen daarvan is door een van die mensen geschreven. Ze werden lang na de dood van die mensen geschreven. Maar het is duidelijk dat de namen van die mensen er bedrieglijk aan werden verbonden om die geschriften geloofwaardigheid te geven die ze anders niet zouden hebben gehad. De namen die eraan verbonden werden, waren de namen van apostelen of van mensen die dicht bij Jezus stonden. Van zulke mensen zou je denken: „Wat zij te zeggen hebben, is interessant en belangrijk en waarschijnlijk gezaghebbend.” Mensen die boeken schreven die niet gezaghebbend waren en die verzinsels waren, zetten er dus de namen van zeer belangrijke mensen op, zodat die boeken enige geloofwaardigheid zouden krijgen.

Het interessante is dat het boek Lukas niet zo’n boek is. Het werd anoniem geschreven. De auteur beweerde niet dat hij iemand van betekenis was. Sterker nog, als Lukas het niet geschreven heeft, waarom zouden degenen die het geloofwaardigheid wilden geven het dan toeschrijven aan Lukas, die een onbekende man was? Nogmaals, zonder zijn naam op dit boek is hij in wezen een van de onbekendste mensen in het Nieuwe

Testament. Hij was geen apostel. Hij heeft Jezus nooit gezien. Hij is niet het soort persoon dat je zou kiezen als je een boek over dit onderwerp ten onrechte aan iemand wilde toeschrijven om het geloofwaardigheid te geven. Als ze niet de waarheid spraken, zouden ze duidelijk iemand anders hebben gekozen.

De enige reden waarom de naam van Lukas aan het boek verbonden is, is dat hij het geschreven heeft. De vroege gemeente wist wie het geschreven had, onthield wie het geschreven had en gaf, zoals zij dat ook met de andere evangeliën deed, de naam van de auteur getrouw door.

3

Lukas en Handelingen als één geschiedwerk

De auteur is heel duidelijk dezelfde persoon die het boek Handelingen heeft geschreven. Dat kunnen we meteen aan het begin vaststellen. In Lukas 1:3 zegt de schrijver — die we eenvoudigweg de schrijver zullen noemen totdat we op grond van het bewijsmateriaal hebben vastgesteld dat het werkelijk Lukas is — het volgende:

heeft het ook mij goedgeacht, na alles van voren af aan nauwkeurig onderzocht te hebben, het geordend voor u te beschrijven, hooggeachte Theofilus,

LUKAS 1:3

Het belangrijke punt waarop ik de aandacht wil vestigen, is dat dit gericht is aan iemand die de hooggeachte Theofilus wordt genoemd. Niemand weet eigenlijk wie Theofilus was.

En er zijn enkele interessante theorieën die we zullen bekijken. Maar als je naar Handelingen hoofdstuk 1 gaat, Handelingen 1:1, zegt de schrijver:

Het eerste boek heb ik gemaakt, o Theofilus, over alles wat Jezus begonnen is te doen én te onderwijzen,

HANDELINGEN 1:1

Dat is precies de inhoud van het boek Lukas: alles wat Jezus begon te doen en te onderwijzen, tot de dag waarop Hij werd opgenomen. Het Evangelie van Lukas beschrijft de hemelvaart van Jezus. Handelingen vertelt eerst opnieuw over de hemelvaart van Christus en zet het verhaal vervolgens voort met de bediening van veel van de apostelen.

Beide boeken zijn gericht aan iemand die Theofilus heet, en het boek Handelingen verwijst naar een eerder boek dat aan Theofilus is geschreven. Het is duidelijk dat beide boeken door dezelfde schrijver aan dezelfde man zijn geschreven. Daarom kunnen we, zelfs voordat we de naam van de schrijver kennen en voordat we kunnen vaststellen wie deze schrijver is, zeggen dat hij beide boeken heeft geschreven, Lukas en Handelingen. Ze zijn als twee delen van één geschiedwerk.

We zullen Handelingen in deze cursus niet bestuderen, maar Lukas wel. En sommige dingen die ons vertellen dat Lukas de schrijver is, zullen voortkomen uit bewijsmateriaal in het boek Handelingen. We weten dat het dezelfde schrijver is. Er is nooit enig redelijk meningsverschil geweest over de vraag of dezelfde schrijver het derde Evangelie en het boek Handelingen heeft geschreven. Niet alleen zijn beide boeken aan dezelfde man gericht, maar ze zijn ook geschreven in het meest ontwikkelde Grieks van alle boeken van het Nieuwe Testament. Alleen het boek Hebreeën staat wat goed Grieks betreft op hetzelfde niveau als deze twee boeken, Lukas en Handelingen. Het is heel duidelijk dat de schrijver dezelfde man was. Er zijn heel wat dingen die we zullen aanwijzen die zowel voor Lukas als voor Handelingen gelden en die overduidelijk maken dat we op beide plaatsen over dezelfde schrijver spreken.

Irenaeus, Clemens van Alexandrië en Tertullianus citeren allemaal uitvoerig uit dit derde Evangelie en zeggen dat Lukas het heeft geschreven. Deze kerkvaders schreven respectievelijk rond 170, 195 en 215 na Christus. Met andere woorden, hoewel deze mannen in verschillende delen van de wereld leefden en waarschijnlijk elkaars werk niet lazen, wisten ze allemaal wie het derde Evangelie had geschreven. Ze zeiden allemaal dat Lukas het had geschreven.

Nogmaals, het is moeilijk in te zien waarom ze zouden zeggen dat Lukas het had geschreven als hij dat niet had gedaan. Hij is namelijk niet het soort persoon aan wie je ten onrechte een boek zou toeschrijven om het geloofwaardigheid te geven. We hebben dus niet veel reden om eraan te twijfelen dat dit waar is. Dit geldt ook voor het Fragment van Muratori, een fragment van een oud handschrift dat is gevonden. Het dateert van ongeveer 170 na Christus en bevat bepaalde inleidingen op de boeken van het Nieuwe Testament. Ook dit fragment schrijft dit boek aan Lukas toe. Het vroegste getuigenis van de kerkvaders in de tweede eeuw en daarna is dus tamelijk unaniem dat Lukas dit boek heeft geschreven.

Waarom zou iemand dat afleiden? Misschien hebben ze het helemaal niet afgeleid. Misschien wisten ze het eenvoudigweg, omdat ze het boek hadden ontvangen van mensen die het van de schrijver hadden ontvangen. Wanneer een boek als een heilig boek wordt beschouwd en er slechts één of twee generaties liggen tussen de tijd waarin het werd geschreven en de mensen die het ontvingen, is het niet waarschijnlijk dat men op de een of andere manier is vergeten wie de schrijver was, of dat het auteurschap na verloop van tijd ten onrechte aan iemand anders zou zijn toegeschreven. Er is geen reden om eraan te twijfelen dat deze kerkvaders heel goed wisten wie de schrijver was.

4

De wij-gedeelten en de identiteit van Lukas

Maar wie is Lukas? Is er binnen de boeken bewijs dat hij deze boeken heeft geschreven? Als je naar het boek Handelingen kijkt, waarvan ik zei dat het ons een deel van de informatie over het auteurschap zal verschaffen, dan zie je dat de meeste hoofdstukken door de schrijver in de derde persoon zijn geschreven wanneer ze over de apostelen spreken. Er staat dan bijvoorbeeld:

Paulus en Barnabas gingen hierheen, en toen gingen ze daarheen, en toen deden ze dit, en toen deden ze dat.

Maar er zijn enkele gedeelten in het boek Handelingen waar de schrijver overgaat op het gebruik van 'wij':

We voeren hierheen, en we voeren daarheen, en toen gingen we daarheen.

Enzovoort.

Deze gedeelten van Handelingen verschijnen zonder aankondiging. Ze staan er opeens gewoon. Het is heel duidelijk dat de schrijver de lezer op een heel subtiele manier laat weten dat hij zich op dat moment toevallig bij hen aansloot. Meestal spreekt hij in de derde persoon over wat Petrus, Stefanus, Filippus en Paulus deden. Maar er zijn enkele gedeelten die geleerden de ‘wij-gedeelten’ van Handelingen noemen, omdat het woord ‘wij’ wordt gebruikt. De schrijver rekent zichzelf tot het reisgezelschap en betreft zichzelf bij sommige dingen. Hij zegt nooit wie hij is. Hij neemt aan dat zijn lezers dat weten, en hij maakt er nooit veel ophef over. Er staat eerst dat zij door Mysië naar Troas reisden. Vanaf Handelingen 16:10 spreekt de schrijver echter over ‘wij’:

Nadat zij Mysië voorbijgereisd waren, kwamen zij in Troas.
Nadat Paulus daar een visioen had gezien, probeerden wij
meteen naar Macedonië te reizen.

HANDELINGEN 16:8-10

Het is duidelijk dat de schrijver zich in Troas bij Paulus en zijn gezelschap aansloot en met hen naar Filippi ging.

Deze ‘wij-gedeelten’ vertellen ons veel over de schrijver, omdat we ontdekken dat hij bij een aantal gelegenheden met Paulus meereisde. Deze ‘wij-gedeelten’ staan in Handelingen 16:10–17, Handelingen 20:5 tot en met hoofdstuk 21:18, en vervolgens helemaal door de hoofdstukken 27 en 28 heen.

Wat we uit deze gedeelten met ‘wij’ te weten komen, is dat de auteur bij hem is wanneer het boek eindigt en Paulus in Rome gevangenzit. De auteur maakte die reis naar Rome samen met Paulus en was bij hem aan het einde van het boek Handelingen. Dat is tamelijk belangrijk om te weten, want er is maar een beperkt aantal mensen van wie we weten dat ze bij Paulus in Rome waren. Er worden bepaalde mensen bij name genoemd die op verschillende momenten in het boek Handelingen bij Paulus waren. Maar de genoemde mensen kunnen niet de auteur zijn, want de auteur noemt zichzelf niet bij name.

Daarom kunnen sommige andere metgezellen van Paulus, zoals Timotheüs, Sopater, Aristarchus, Secundus, Gajus, Tychikus, Trofimus of Silas, van wie allemaal bekend is dat ze soms met Paulus meereisden, eigenlijk niet de auteur zijn. Ze worden namelijk in de derde persoon genoemd in het boek Handelingen. De auteur spreekt niet over zichzelf in de derde persoon, maar rekent zichzelf mee in de eerste persoon. Bepaalde mensen die anders in aanmerking zouden kunnen komen als auteur, vallen dus af omdat ze in het boek Handelingen bij name worden genoemd als personen die niet de auteur zijn.

5

Lukas als metgezel en arts van Paulus

Het aantal mogelijkheden wordt daardoor echt heel klein. Lukas is een van de zeer weinige kandidaten die nog in aanmerking zouden kunnen komen. Maar ook afgezien daarvan zijn er goede redenen. We weten dat Lukas bij Paulus in Rome was.

Kolossenzen 4:14 is volgens de meeste geleerden door Paulus geschreven toen hij in Rome gevangenzat. Er bestaan wel andere theorieën over Kolossenzen. Sommigen denken dat het geschreven is tijdens een gevangenschap in Efeze die in het boek Handelingen niet wordt genoemd. Maar er zijn nog andere overwegingen. De meeste geleerden nemen eenvoudigweg aan, en dit is de meerderheidsopvatting, dat Paulus in Rome gevangenzat toen hij Kolossenzen schreef en toen hij Filemon schreef. In beide boeken vermeldt hij dat Lukas bij hem was.

Maar Lukas staat slechts in een lijst met namen: dit zijn de mensen die bij mij zijn, en Lukas is een van hen. Er wordt heel weinig over hem gezegd. Daardoor weten we echter wel dat hij tijdens die gevangenschap bij Paulus was. Als die gevangenschap in Rome was, bevestigt dat dus dat hij bij Paulus in Rome was. Nu is 2 Timotheüs 4:11 vrijwel zeker vanuit Rome geschreven, en ook daar is Lukas bij Paulus.

We weten dus dat Lukas bij Paulus in Rome was en dat de auteur van Handelingen met Paulus naar Rome meeging. We hebben een aantal andere mensen uitgesloten die misschien bij Paulus waren, maar die in het boek bij name worden genoemd.

Daardoor blijft er al heel snel één waarschijnlijke kandidaat als auteur over, en dat is Lukas, van wie bekend was dat hij arts was. In Kolossenzen 4:14 noemt Paulus Lukas de geliefde arts.

Waarom Paulus met een arts rondreisde, is een onderwerp van speculatie geweest. Uit sommige geschriften van Paulus weten we dat hij tijdens bepaalde reizen ziek was. In Galaten zegt hij tegen de Galaten:

U weet toch dat ik u de eerste keer het Evangelie heb verkondigd in lichamelijke zwakheid.

GALATEN 4:13

Hij zegt dat ze veel medeleven hadden met zijn toestand, wat die ook geweest mag zijn. In 2 Korinthe 12 spreekt hij over iets wat hij een doorn in het vlees noemde. Dat lijkt een chronische aandoening van de een of andere aard te zijn geweest, waarvan hij niet genezen kon worden.

Hoewel Paulus andere mensen genas en zelfs doden opwekte, kon hij zichzelf niet laten genezen. Hij zei dat hij drie keer had gebeden of God deze aandoening van hem wilde wegnemen. De Heere zei:

Maar Hij heeft tegen mij gezegd: Mijn genade is voor u genoeg, want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht. Daarom zal ik veel liever roemen in mijn zwakheden, opdat de kracht van Christus in mij komt wonen.

2 KORINTHE 12:9

Daarom zei Paulus dat hij graag zou roemen in zijn zwakheden, omdat Gods kracht juist in zijn zwakheid zichtbaar werd.

Dat is allemaal prima.

Paulus was dus een deel van de tijd ziek, en misschien heeft hij Lukas, een arts, gevraagd om daarom met hem mee te reizen. Hij had misschien verzorging nodig. Lukas heeft zich misschien zelf aangeboden, als hij een arts was die tot Christus

bekeerd was, en misschien heeft hij erop aangedrongen met Paulus mee te gaan. Aan de andere kant kan het feit dat Lukas arts was slechts bijkomstig zijn geweest. Misschien was hij bekeerd en werd hij uitgekozen om met Paulus mee te reizen vanwege zijn geestelijke kwalificaties en zijn bekwaamheid als medewerker in het apostolische werk. Misschien wordt hij alleen maar arts genoemd omdat hij dat werk deed voordat hij als apostel ging rondreizen.

6

Lukas als apostolische medewerker

Lukas wordt nergens bij name apostel genoemd, maar Paulus noemt zijn metgezellen in het algemeen wel apostelen van de gemeenten. In 2 Korinthe 8:23 zegt Paulus:

Wat Titus betreft: hij is mijn metgezel en medearbeider bij u; wat onze broeders betreft: zij zijn gezanten van de gemeenten, tot eer van Christus.

2 KORINTHE 8:23

en daarmee bedoelt hij zijn medewerkers. Als je dat vers zou opzoeken, zou je zien dat er niet ‘apostelen’ staat, maar ‘boodschappers van de gemeenten’. Maar in het Grieks staat daar apostoloi, het Griekse woord voor apostelen. Paulus heeft zichzelf nooit een apostel van de gemeenten genoemd, want het woord apostel betekent iemand die gezonden is. Als je een apostel van de gemeente bent, ben je iemand die door de gemeente gezonden is. Maar Paulus zei altijd dat hij een apostel van Christus was. Hij was door Christus gezonden, niet door de gemeente. Dus zelfs als Lukas behoorde tot de broeders die Paulus apostelen van de gemeenten noemde, zou dat niet betekenen dat Lukas een apostel van dezelfde soort was als Paulus of Petrus. Deze mannen noemden zichzelf altijd apostelen van Christus, maar Paulus sprak over zijn metgezellen als apostelen van de gemeenten. In een afgeleide betekenis werd het predicaat ‘apostolisch’ dus gebruikt voor de medereizigers van Paulus, en ik weet zeker dat Lukas ook als een van hen zou worden beschouwd.

Het kan zijn dat Lukas eerst arts was voordat hij christen werd. Toen hij christen werd, kan hij dat beroep hebben opgegeven om de bediening in te gaan. Er zijn in de geschiedenis veel artsen geweest die de geneeskunde hebben verlaten om de bediening in te gaan. D. Martyn Lloyd-Jones is een heel bekend voorbeeld. Hij was arts en gaf zijn praktijk op om predikant in Engeland te worden, een groot prediker en schrijver. Lukas kan dat ook hebben gedaan. Nadat D. Martyn Lloyd-Jones zijn artsenpraktijk had opgegeven en predikte, noemde zijn gemeente hem altijd de goede dokter. Hij wordt nog steeds herinnerd als de man die als arts was opgeleid. Dus als Lukas niet langer de geneeskunde beoefende en gewoon met Paulus meereisde, zonder dat daarmee werd bedoeld dat hij Paulus voor zijn ziekten behandelde, kon hij nog steeds worden aangeduid als

Lukas, de arts, de geliefde, groet u, en Demas.

KOLOSSENZEN 4:14

In Kolossenzen 4:14 noemt Paulus hem inderdaad zo.

7

Medisch taalgebruik als aanwijzing

Het is interessant dat Lukas en Handelingen samen, volgens de telling van geleerden, in de oorspronkelijke Griekse tekst meer dan vierhonderd Griekse woorden bevatten die voorkomen in oud-Griekse medische tijdschriften en medische handboeken.

Wanneer we over de oud-Griekse geneeskunde spreken, hebben we het natuurlijk over veel kruidenmiddelen en niet-technisch materiaal. Waarschijnlijk zaten er ook wel wat oudewijvenpraatjes bij, want de medische wetenschap was destijds geen erg exacte wetenschap, beslist niet zo exact als tegenwoordig.

Maar er zijn medische teksten ontdekt die door geleerden zijn gelezen. Zij zeggen dat bepaalde vaktermen uit deze medische teksten van de oud-Griekse wereld voorkomen in het derde Evangelie en het boek Handelingen. Van Lukas is bekend dat hij arts was. Men denkt vaak dat dit wordt bevestigd door het feit dat deze technische medische taal op veel plaatsen in deze geschriften voorkomt, beslist veel vaker dan in enig ander

boek van het Nieuwe Testament. Men zegt dat vierhonderd verschillende woorden die in de medische teksten van het oude Griekenland worden gevonden, ook in de boeken Lukas en Handelingen voorkomen. Dit feit lijkt de theorie te bevestigen dat Lukas de arts deze boeken heeft geschreven, of maakt die theorie op zijn minst geloofwaardiger.

Zoals ik al zei, was Lukas verder vrijwel onbekend. Daarom zou hij nooit als de schrijver hiervan zijn aangewezen als hij niet de werkelijke schrijver was. Stel dat dit boek anoniem circuleerde en de vroege gemeente niet wist wie het had geschreven, en men zei: „Laten we het aan iemand toeschrijven, wie dan ook. Ik weet het: Lukas. Hij is onze man.” Dat zou weinig zin hebben. In de begintijd van de gemeente was hij veel onbekender dan hij voor ons is, in elk geval totdat hij dit schreef. Toen hij dit schreef, werd het een van de belangrijkste verslagen over het leven van Jezus die in omloop waren. Uiteindelijk werd het vanzelfsprekend een onderdeel van de Schrift van het Nieuwe Testament.

Maar als geschiedschrijver schreef hij anoniem. Het is duidelijk dat degene die de documenten als eerste uit handen van de schrijver ontving, heeft doorgegeven wie de schrijver was. Dat was kennelijk Lukas. De kerkelijke traditie is daar unaniem over en het interne bewijs ondersteunt het.

8

De unieke waarde van Lukas en Handelingen

Laten we het nu hebben over de unieke waarde van Lukas en Handelingen. Alle boeken van de Bijbel hebben hun eigen waarde, hun eigen manier waarop ze bijdragen aan onze kennis van God en van Christus. Lukas en Handelingen leveren ook hun eigen bijzondere bijdragen. Zonder die boeken zou de Bijbel veel korter zijn. Om te beginnen vormen Lukas en Handelingen samen meer dan een kwart van het Nieuwe Testament. Daarmee is Lukas de man die meer woorden van het Nieuwe Testament heeft geschreven dan welke andere schrijver ook. Hij schreef maar twee boeken, maar het zijn omvangrijke boeken. Hij schreef zelfs meer dan Paulus, tenzij Paulus Hebreeën heeft geschreven. Als Paulus Hebreeën heeft geschreven, overtreft hij Lukas met slechts een klein verschil. Maar de meeste geleerden zijn het erover eens dat Paulus Hebreeën niet heeft geschreven.

Of hij het wel of niet heeft geschreven, kunnen we niet zeker weten. Maar als Paulus Hebreeën heeft geschreven, schreef hij meer dan Lukas. Als Paulus Hebreeën niet heeft geschreven, schreef Lukas meer dan Paulus: een vol kwart van het Nieuwe Testament. Gewoonlijk denk je er niet op die manier over. Je denkt niet dat Lukas zoveel heeft geschreven, omdat we maar twee boeken van hem hebben. Maar het zijn omvangrijke boeken.

Hij levert duidelijk een belangrijke bijdrage aan onze kennis van het leven van Jezus. Als je daar het boek Handelingen aan toevoegt, is hij de enige bron van kennis die ons een enigszins gedetailleerde geschiedenis geeft van het werk van de apostelen in de eerste eeuw. Zijn werk is werkelijk essentieel voor onze kennis van de vroege gemeente.

9

Lukas als nauwkeurig geschiedschrijver

Meer dan de andere evangelieschrijvers is hij een geschiedschrijver. Ik bedoel niet dat de anderen historisch onnauwkeurig waren, maar de andere Evangeliën werden meer geschreven om geloof te wekken. Ze waren waar. Ze kozen hun materiaal uit de ware verhalen over en uitspraken van Jezus, maar ze kozen die met een evangeliserend doel. Daarom behoren de andere Evangeliën niet in dezelfde mate als Lukas tot de categorie van wereldlijke geschiedwerken. Lukas verbindt bijvoorbeeld de gebeurtenissen in het verhaal van Jezus, en later die van de apostelen, met de regeringsperioden van verschillende bekende wereldlijke heersers die we uit de geschiedenis kennen. In het boek Handelingen zijn dat er veel. Daarin komen Felix, Festus, Agrippa, Gajus en een hele groep bekende historische figuren uit de wereldlijke geschiedenis voor, onder wie Romeinse functionarissen. Paulus spreekt met hen. In het boek Lukas worden de gebeurtenissen in het leven van Jezus chronologisch in verband gebracht met bepaalde bekende, belangrijke wereldlijke personen.

Als je bijvoorbeeld naar Lukas 3 kijkt, staat er in vers 1:

In het vijftiende jaar van de regering van keizer Tiberius, toen Pontius Pilatus stadhouder was over Judea, Herodes viervorst over Galilea, zijn broer Filippus viervorst over Iturea en over het land Trachonitis, en Lysanias viervorst over Abilene,

LUKAS 3:1

Het gaat over het hele omliggende gebied waar Jezus Zijn bediening verrichtte, en over wie er in die tijd regeerde. Het was het vijftiende regeringsjaar van Tiberius Caesar, en deze andere mannen regeerden in die verschillende gebieden. Historisch is nu bekend dat dit volledig klopt. Deze mensen leefden in dezelfde tijd en bevonden zich in die verschillende gebieden. Lukas verbindt de bediening van Johannes de Doper en Jezus duidelijk met die specifieke historische periode, waarnaar wordt verwezen door deze andere personen van wie bekend is dat ze werkelijk hebben bestaan.

10

Jezus en vermeende heidense parallellen

Soms willen mensen je laten geloven dat de evangeliën volledig verzonnen zijn. Een veelgehoorde kritiek op de evangeliën is dat veel heidense mythen over sommige goden van Egypte, Parthië of India overeenkomsten vertonen met het verhaal van Jezus. Er wordt vaak gezegd dat de mythen over Horus in Egypte, Mithras onder de Parthen, Bacchus of zelfs Krishna heel sterk overeenkomen met het leven van Jezus zoals dat ons in de evangeliën wordt beschreven, en dat deze mythen ouder zijn dan de evangeliën. De gevolgtrekking is dan dat de evangeliëschrijvers gewoon nog zo'n soort mythe schreven. De verhalen over Jezus verschillen niet veel van de verhalen over die andere goden. Ze zeggen zelfs dat sommige verhalen precies hetzelfde zijn.

Er staat één videodocumentaire op YouTube waarin wordt gezegd dat al die figuren uit een maagd geboren zijn. Ze hadden allemaal twaalf discipelen. Ze liepen over water. Ze veranderden water in wijn. Ze werden de Zoon van God genoemd. Ze werden

gekruisigd en stonden op de derde dag op. Dat is een zeer opvallende reeks beweringen. Als de mythen over Horus, honderden jaren voordat Jezus naar de aarde kwam, al die kenmerken hadden, en dat ook gold voor Mithras, Bacchus, Dionysus of enkele van die andere heidense godheden, als hun mythologie al die dingen bevatte en wij vervolgens diezelfde dingen over Jezus in de evangeliën aantreffen, dan is dat zeer belastend. Dan lijkt het erop dat de evangeliën niets anders zijn dan gewoon nog een mythe. Ze hebben er simpelweg een andere naam aan gegeven, een man verzonnen en hem Jezus genoemd.

Je hoeft je zelfs geen moment zorgen te maken dat die beweringen waar zijn. De mensen die die video hebben gemaakt, hebben absoluut geen enkel verantwoord onderzoek gedaan. Ik heb dat wel gedaan, en vele anderen ook. Nadat ik die video had gezien, heb ik onderzoek gedaan naar de mythen over Horus, Dionysus, Mithras, enzovoort. Niets van wat ze over hen zeiden, is waar. Geen enkele van die mythologieën zegt dat de godheid over wie ze spreken uit een maagd geboren is. Geen van hen had twaalf apostelen. Geen van hen werd gekruisigd. Geen van hen stond volgens hun mythologie op de derde dag op uit de dood. Bacchus, de god van de wijn, heeft misschien water in wijn veranderd, maar geen van hen liep over water. Met andere woorden, de meeste van deze beweringen zijn voor honderd procent verzinsels. Ze zijn eenvoudigweg bedacht om je te laten denken dat je de evangeliën niet kunt vertrouwen.

11

Historische verankering van het evangelie

Eén voordeel dat de evangeliën hebben en geen van die mythen heeft, is dat niemand beweert dat deze mythologische goden ooit contact hebben gehad met echte historische personen. De mythen van de Grieken, Romeinen, Parthen en Indiërs beweren niet dat Krishna ooit iemand heeft ontmoet die een historische persoon was. Dit zijn allemaal mythologieën, zoals de mythen van de Grieken over Zeus. Ze houden geen verband met historische gebeurtenissen, omdat die goden nooit hebben bestaan

en er geen historische gebeurtenissen waren waarmee ze in aanraking konden komen. Het hele milieu waarin de verhalen over de goden zich in de mythologie afspelen, is verzonnen.

Maar als de evangeliën een verzonnen verhaal vertellen, doen ze iets wat geen van die andere verhalen doet. Ze verweven het met echte personen. Jezus werd veroordeeld door Pontius Pilatus, een man die werkelijk heeft bestaan. Hij begon te prediken in het vijftiende regeringsjaar van Tiberius, een man die werkelijk heeft bestaan. Paulus bekeerde een gouverneur op het eiland Cyprus die Sergius Paulus heette, en hij is een echte, uit de geschiedenis bekende man. Paulus stond voor Nero. Festus en Felix, de gouverneurs voor wie Paulus terechtstond, zijn echte mensen. Ze zijn bekend uit de Romeinse geschiedenis. Als dit verzonnen is, dan is het een uitgewerkt verzinsel van een soort waarvan geen enkele andere mythologie ooit zelfs maar heeft gedroomd.

Maar Lukas zal beweren dat hij er zeker van is dat deze dingen werkelijk zijn gebeurd, omdat hij in de openingsverzen van zijn evangelie zegt dat hij met de ooggetuigen heeft gesproken. Hij beweert niet dat hij zelf een van de ooggetuigen was, maar hij reisde met hen mee. Hij kende hen. Hij wist dat ze de waarheid vertelden. En hij was ooggetuige van veel wat er in het boek Handelingen staat, dat eenvoudigweg één geheel vormt met het boek Lukas. Er is in de evangeliën dus een historisch verband dat niet bestaat in de mythologieën waarvan wordt beweerd dat ze op de evangeliën lijken. Die overeenkomsten worden sterk overdreven. Maar zelfs als er overeenkomsten waren, kennen wij de meeste van die mythologieën niet uit geschriften die even oud zijn als de evangeliën. Hoewel die mythologieën misschien honderden jaren vóór Christus hebben bestaan, hebben wij er geen geschriften van die zo oud zijn. De geschriften die wij bijvoorbeeld over Mithras of Horus hebben, stammen uit de tweede of derde eeuw na Christus. Als er overeenkomsten waren, zeggen veel geleerden dat zij die aan het christendom hebben ontleend. Maar er zijn geen overeenkomsten. De overeenkomsten zijn heel, heel vaag en houden er in het geheel geen verband mee.

Als je beweert dat de evangeliën geschreven zouden zijn over een Jood die als een godheid werd behandeld, terwijl Hij niet werkelijk had bestaan, dan zou dat geen ingang vinden. Het zou in Jeruzalem geen ingang vinden. De Joden hielden zich helemaal niet bezig met menselijke goden. In de eerste eeuw hielden ze zich zelfs niet bezig met goden van steen en hout. Ze geloofden in maar één God. Als Jezus niet

werkelijk had geleefd en de dingen had gedaan die Hij deed, zou Hij helemaal geen Joodse volgelingen hebben gehad. Als Hij niet had geleefd, zou Hij natuurlijk ook helemaal geen volgelingen hebben gehad.

12

Lukas als niet-Joodse Bijbelschrijver

Lukas treedt het meest als geschiedschrijver op, of hij vervult die rol in zekere zin sterker dan de andere evangelisten. Hoewel alle evangeliën historisch betrouwbaar zijn, verbindt Lukas het verhaal op veel meer manieren met de wereldlijke geschiedenis dan de andere evangelisten dat doen. Er wordt gezegd dat de geschriften van Lukas, Lukas en Handelingen, de enige geschriften in het Nieuwe Testament zijn die niet vanuit een Joods perspectief geschreven zijn.

De meeste geleerden geloven dat Lukas een heiden was en, als dat zo is, de enige heiden die iets in de Bijbel heeft geschreven. Alle andere boeken van de Bijbel zijn door Joodse mensen geschreven. Sommigen zeggen dat Lukas ook Joods was, maar er staat niets in de Bijbel wat erop wijst dat hij Joods was. Voor zover ik kan nagaan, komt de bewering dat hij Joods was van mensen die om de een of andere reden besloten hebben dat alle boeken van de Bijbel wel door Joden geschreven moesten zijn. Daarom moeten ze van Lukas een Jood maken. Maar als we enig bewijs hebben voor zijn nationaliteit, dan zou dat beslist in Kolossenzen hoofdstuk 4 staan. Daar lijkt het bewijs erop te wijzen dat hij een heiden was.

In Kolossenzen hoofdstuk 4, een van de weinige plaatsen waar Lukas in de Bijbel bij naam genoemd wordt, is Paulus bezig een aantal mensen op te noemen die toevallig bij hem zijn en samen met hem hun groeten overbrengen. Vanaf vers 10 noemt hij:

Aristarchus, mijn medegevangene, groet u, en Markus, de neef van Barnabas, over wie u opdrachten ontvangen hebt — als hij bij u komt, ontvang hem dan — en Jezus, die Justus genoemd wordt. Zij zijn de enigen van de besnijdenis die mijn medearbeiders zijn in het Koninkrijk van God; zij zijn mij ook een vertroosting geweest.

KOLOSSENZEN 4:10-11

En Jezus — dit is niet Jezus Christus, maar een andere Jezus —

Dat betekent: Joods. De lijst die hij zojuist heeft gegeven, bevat de enige Joodse medewerkers die bij hem zijn.

Dan zegt hij in vers 12:

Epafras groet u, die er een van u is, een dienstknecht van Christus, die altijd voor u strijdt in de gebeden, opdat u, volmaakt en volkomen, vaststaat in heel de wil van God.

KOLOSSENZEN 4:12

Dat wil zeggen dat hij een Kolosszenaar is, een heiden.

Dan zegt hij in vers 14:

Lukas, de arts, de geliefde, groet u, en Demas.

KOLOSSENZEN 4:14

Merk op dat hij in de verzen 10 en 11 zegt dat dit de enige Joden zijn die bij hem zijn. Daarna begint hij enkele heidenen te noemen. Een Kolosszenaar, Epafras, is een van hen, evenals Lukas, die duidelijk is opgenomen in de lijst van degenen die niet van de

besnijdenis zijn, wat zou betekenen dat hij geen Jood is. Ik heb enkele argumenten gehoord voor de stelling dat dit niet noodzakelijkerwijs wil zeggen dat Lukas geen Jood was. Maar eerlijk gezegd is de meest voor de hand liggende lezing dat Paulus zegt dat hij enkele Joodse en enkele heidense medewerkers had. Hij noemt eerst de Joden en daarna wordt Lukas bij de heidenen genoemd.

13

Heidens perspectief en brede bronnen

Het is waar dat van het derde evangelie en het boek Handelingen gezegd wordt dat ze, vergeleken met de andere evangeliën, het verhaal vanuit een sterk heidens perspectief vertellen. Markus en Johannes zijn ook voor heidenen geschreven, maar ze zijn door Joodse mannen geschreven en hebben een sterk Joods karakter. Van het Evangelie van Lukas wordt gezegd dat het in veel opzichten een sterk heidens karakter heeft. Dat zullen we misschien opmerken wanneer we het vers voor vers bestuderen.

De andere evangeliën — Mattheüs, Markus en Johannes — zijn de herinneringen van afzonderlijke apostelen. Mattheüs en Johannes waren zelf apostelen. Markus was dat niet, maar hij legde de herinneringen vast van Petrus, die dat wel was. Het Evangelie van Markus wordt daarom beschouwd als het Evangelie volgens Petrus. Je hebt dus het Evangelie volgens Mattheüs, het Evangelie volgens Petrus, dat door Markus geschreven is, en het Evangelie volgens Johannes: allemaal apostelen die ooggetuigen waren en hun herinneringen doorgaven.

In zekere zin zijn die drie evangeliën eenvoudigweg de getuigenissen van afzonderlijke mannen. Lukas vertelt ons echter dat hij veel mensen heeft ondervraagd. Het Evangelie van Lukas bevat informatie die uit heel veel bronnen verzameld is. Lukas had niet het voorrecht Jezus ontmoet te hebben, maar hij had wel het voorrecht alle apostelen te ontmoeten, met sommigen van hen mee te reizen en kennelijk tijd te besteden aan het ondervragen van hen, volgens zijn eigen getuigenis in de eerste verzen. Daarom hebben we een breder scala aan informatie over het leven van Jezus dan je van één persoon zou krijgen. In het Evangelie van Lukas hebben we het getuigenis van vele bronnen, terwijl we in elk van de andere evangeliën het getuigenis van één bron hebben.

14

De verbinding tussen Jezus en Paulus

Een van de geweldige dingen aan de geschriften van Lukas — het Evangelie van Lukas en Handelingen — is dat hij het christelijke geloof van de evangeliën verbindt met het christelijke geloof van de brieven. Sommige mensen denken bijvoorbeeld dat er een groot verschil is tussen het christelijke geloof van Jezus en dat van Paulus. De brieven bevatten een bepaalde, verder ontwikkelde theologie die Paulus uiteenzet, met in het bijzonder de nadruk op rechtvaardiging door genade, door geloof, en niet uit werken. De leer van Jezus lijkt daarentegen veel nadruk op werken te leggen. Jezus spreekt voortdurend over gedrag en werken, enzovoort. Jezus geeft eigenlijk niet veel expliciet onderwijs over rechtvaardiging door geloof alleen. Het ligt er ongetwijfeld in besloten, maar in de leer van Jezus wordt het niet vaak expliciet gezegd.

Maar je vindt het wel degelijk. Het evangelie van Lukas vertelt bijvoorbeeld een verhaal over een tollenaar en een Farizeeër. Een tollenaar was een Jood die zijn eigen volk had verraden en voor de Romeinse onderdrukkers belastingen inde bij de Joden. Tollenaars werden door de Joden gehaat, veracht en gemeden, omdat ze overlopers waren. Ze waren verraders.

Jezus vertelde een verhaal over een Farizeeër en een tollenaar. Een tollenaar was een verachte overloper. Een Farizeeër was een zeer godsdienstige Joodse leider. Deze twee waren in de tempel aan het bidden. De Farizeeër prees zichzelf omdat hij de wet had gehouden en al deze goede werken had gedaan, en hij was erg trots op zichzelf. De tollenaar was heel nederig. Hij durfde zelfs niet op te kijken naar de hemel. Hij sloeg zich alleen met zijn vuist op de borst en zei:

En de tollenaar bleef op een afstand staan en wilde ook zelfs zijn ogen niet naar de hemel opheffen, maar sloeg op zijn borst en zei: O God, wees mij, de zondaar, genadig.

LUKAS 18:13

Jezus zei dat het de tollenaar was, en niet de Farizeeër, die gerechtvaardigd naar huis ging.

Jezus gebruikte daadwerkelijk het woord ‘gerechtvaardigd’, en de man had niets anders gedaan dan zich bekeren. Hij had niets anders gedaan dan om barmhartigheid smeken. In het onderwijs van Jezus is er beslist rechtvaardiging door geloof, niet door werken, hoewel dat verhaal alleen in het evangelie van Lukas is opgenomen. Ook de bekering van de misdadiger aan het kruis, die zonder werken behouden werd — duidelijk een bekering op zijn sterfbed — staat in Lukas. We zien dus dat Lukas in de bediening van Jezus iets van Paulus’ nadruk naar voren brengt, wat de andere evangeliën veel minder doen.

Vervolgens laat Lukas ons in zijn geschiedschrijving in het boek Handelingen kennismaken met Paulus. Met andere woorden, de geschriften van Lukas verbinden het onderwijs van Jezus werkelijk met het onderwijs van Paulus. Als we niets hadden wat Lukas geschreven heeft, zouden we het verhaal van Jezus hebben in Mattheüs, Markus en Johannes. Daarna zouden we de brieven van Paulus hebben. We zouden zeggen: ‘Wie is hij?’ We zouden op geen enkele manier weten hoe hij belangrijk is geworden. Waarom hebben we brieven van hem?

Lukas was een groot bewonderaar en protegé van Paulus en reisde met Paulus mee. Zo geeft hij ons deze verbinding tussen de evangeliën. Het christendom van Jezus en het christendom van Paulus worden met elkaar verbonden door de overgang die Handelingen vormt, en zelfs door sommige dingen die Lukas in zijn evangelie opneemt en die de anderen niet opnemen.

15

Paulus en het apostolische gezag van Lukas

Het Evangelie volgens Markus en het Evangelie volgens Lukas zijn de enige evangeliën die niet door apostelen zijn geschreven. Ze zijn opgenomen vanwege de nauwe omgang die deze twee mannen met de apostelen hadden. Markus ging om met Petrus, en men zegt dat zijn evangelie het evangelie van Petrus volgens Markus is. Van Lukas wordt gezegd dat hij het evangelie volgens Paulus heeft geschreven. Hij heeft niet alles van Paulus gekregen, en Paulus had Jezus tijdens Zijn aardse leven niet eens gezien. Maar de weergave van het evangelie in Lukas is door Paulus beïnvloed, en veel kerkvaders geloofden dat.

Irenaeus bijvoorbeeld, die omstreeks 170 na Christus Tegen de ketterijen schreef, schreef: ‘Ook Lukas, de metgezel van Paulus, legde in een boek het evangelie vast dat door hem werd gepredikt’, dat wil zeggen: door Paulus. Irenaeus meende dus dat het boek Lukas was samengesteld uit preekmateriaal dat Paulus had verkondigd, en dat zou in zeer grote mate zo kunnen zijn. Tertullianus, een andere vroege kerkvader uit het begin van de derde eeuw, zei: ‘Want zelfs de vorm van het evangelie van Lukas schrijft men gewoonlijk aan Paulus toe.’ Er wordt dus aangenomen dat het boek Lukas een gezag heeft dat van Paulus afkomstig is.

De boeken die in het Nieuwe Testament zijn opgenomen, zijn daar gewoonlijk in opgenomen vanwege hun apostolische oorsprong. Maar Lukas was geen apostel, en toch schreef hij een kwart van het Nieuwe Testament. Waarom zijn zijn boeken dan opgenomen? Hij was geen apostel zoals Paulus dat was, maar hij was wel een medewerker van Paulus, een apostel van de gemeenten, en hij schreef zijn boeken ongetwijfeld onder het toeziend oog van Paulus. Lukas reisde immers met Paulus in precies de periode waarin Lukas deze boeken geschreven moet hebben.

Kun je je voorstellen dat deze twee samen reisden terwijl Lukas aan grote literaire werken bezig was, waarvan een groot deel over Paulus zelf ging, en dat hij Paulus die niet liet nalezen? Zou hij Paulus niet vragen: ‘Is dit goed? Klopt dit? Keur je dit goed?’ Ze reisden samen en hij schreef een boek. Natuurlijk konden deze boeken nooit verspreid zijn zonder dat Paulus ze had gelezen en goedgekeurd. Paulus is vrijwel zeker zelfs de bron van de meeste informatie over hemzelf, en die informatie vormt de helft van het boek Handelingen. De boeken die Lukas schreef, dragen dus wel degelijk een apostolisch stempel.

En daarom zijn ze om die reden in de Bijbel opgenomen.

16

Waarom Lukas voor Theofilus schreef

Laten we het hebben over de mogelijkheid om te weten met welk doel hij schreef. We hoeven niet te weten waarom Lukas het schreef. Maar als je het doel van een schrijver kent, kun je soms zien waarom hij dit opnam en iets anders weglief, omdat het ene

beter bij zijn doel paste dan het andere. Maar niemand weet echt helemaal zeker hoe je kunt samenvatten wat Lukas ertoe bracht dit te schrijven.

Het is mogelijk dat hij specifiek voor Theofilus schreef, omdat Theofilus misschien een belangrijk persoon was. Misschien was hij de financier van de boeken. De meeste mensen die boeken schreven, hadden niet het geld om papyrus, pennen en dat soort dingen te kopen, die in die tijd heel moeilijk te verkrijgen waren. Ze hadden niet de tijd en de vrijheid om gewoon maar te gaan zitten en boeken te schrijven. Veel boeken uit de oudheid zijn tot ons gekomen doordat een rijke geldschieter iemand inhuurde om een boek te schrijven. Sommige mensen denken dat Theofilus misschien die rijke geldschieter was.

Misschien was Theofilus een nieuwe christen die nieuwsgierig was en meer wilde weten over het ontstaan van het geloof. Lukas was iemand die hij had ontmoet, en misschien heeft hij de totstandkoming van deze boeken gefinancierd. Lukas kan het dus hebben geschreven in opdracht van deze gever of geldschieter.

Een andere theorie is dat Theofilus in werkelijkheid iemand met een belangrijke functie in de Romeinse overheid was, en mogelijk iemand die een belangrijke rol speelde in het proces tegen Paulus. In elk geval werd het boek Handelingen geschreven toen Paulus in afwachting was van zijn proces voor Nero. Nero was natuurlijk een drukbezet man. Hij zal advocaten en anderen hebben gehad aan wie hij de opdracht gaf zaken te onderzoeken voordat die bij hem voorkwamen. Sommigen denken dat Theofilus misschien een advocaat of ambtenaar was die door Nero was aangesteld om vóór het proces de zaak van Paulus te onderzoeken. Wanneer het dan tot een proces kwam, zou Nero enige achtergrondinformatie over die zaak hebben.

Als Theofilus zo'n rol had, dan heeft Lukas volgens sommigen het Evangelie van Lukas en Handelingen geschreven om Paulus te rechtvaardigen: om te laten zien welk Evangelie Paulus predikte, hoe onschadelijk het voor Nero was en hoe onschuldig Paulus was aan enig vergrijp. Natuurlijk zou hij dan met het verhaal van Jezus moeten beginnen. Het eerste deel van zijn werk is dus het verhaal van Jezus, het Evangelie van Lukas. Het tweede deel zou in wezen het verhaal van Paulus zijn. Maar met de eerste hoofdstukken van Handelingen zou hij de afstand tussen Jezus en Paulus moeten

overbruggen. Uiteindelijk gaat het over Paulus. Sommigen denken dus dat Lukas een onderzoeksproject uitvoerde om Paulus te helpen bij zijn aanstaande proces voor Nero. We kunnen onmogelijk weten of dit waar is.

Het is mogelijk dat hij vond dat hij moest vertellen hoe het christendom in Rome terecht kwam. Veel mensen denken dat het boek Handelingen bedoeld was om te laten zien hoe het Evangelie, dat in Jeruzalem begon, uiteindelijk in Rome terecht kwam. Als Handelingen vanuit die bedoeling geschreven is, kan het zijn dat Lukas als voorgeschiedenis daarvan geschreven werd om te laten zien waarom er überhaupt een christendom was dat Jeruzalem kon verlaten en naar Rome kon gaan.

De precieze reden waarom Lukas de moeite nam om te schrijven, is werkelijk onbekend. Misschien hield hij gewoon van schrijven. Sommige mensen schrijven voor hun plezier. Maar in die tijd was het schrijven van boeken duur en tijdrovend, en historicus zijn vergde heel veel onderzoek. Het zou natuurlijk heel ongebruikelijk zijn als iemand zo veel werk deed terwijl dat niet nodig was of terwijl hij daar geen dwingende reden voor had.

17

Wie was Theofilus?

We hebben enkele theorieën besproken over wie Theofilus was. Was hij een rijke beschermheer? Was hij een Romeinse ambtenaar? Of staat zijn naam eenvoudigweg voor iedere christen? De naam Theofilus betekent in het Grieks ‘liefhebber van God’. Theos betekent God en phileo betekent liefde. Theofilus betekent ‘liefhebber van God’. In theorie is iedere christen een Theofilus, en iedere christen is iemand die God liefheeft. Sommigen denken dat Lukas dit eenvoudigweg gebruikte als bijnaam voor zijn doorsnee christelijke lezer: ‘O liefhebber van God, ik schrijf je dit verhaal.’

Hoe aantrekkelijk die gedachte ook mag zijn, er zijn een paar goede redenen om haar af te wijzen. Eén daarvan is dat Theofilus in de literatuur van die tijd een veelvoorkomende eigennaam was. Van veel mensen met de naam Theofilus is bekend

dat zij in die tijd leefden. Daarom zou het een onwaarschijnlijke literaire keuze zijn om een heel gewone eigennaam als algemene aanduiding voor alle christenen te gebruiken.

Daar komt nog bij dat hij hem

heeft het ook mij goedgeacht, na alles van voren af aan nauwkeurig onderzocht te hebben, het geordend voor u te beschrijven, hooggeachte Theofilus, opdat u de zekerheid kent van de dingen waarin u onderwezen bent.

LUKAS 1:3-4

noemt. ‘Hooggeachte’ was een aanspreekvorm die gebruikt werd wanneer men met een belangrijk persoon sprak. Claudius Lysias, die Paulus arresteerde, schreef bijvoorbeeld een brief aan Felix, de Romeinse stadhouder, en noemde hem

Claudius Lysias aan de zeer machtige stadhouder Felix: Gegroet!

HANDELINGEN 23:26

‘Hooggeachte’ zou zo iets zijn als ‘edelachtbare’, of ‘majesteit’ als je met een koning sprak. Er zijn bepaalde manieren waarop je ambtsdragers aanspreekt, en ‘hooggeachte die-en-die’ is een van die titels.

Daarom lijkt het er niet op dat hij Theofilus in algemene zin aanduidt als iedere christen. Het lijkt er eerder op dat hij naar een werkelijk bestaande persoon verwijst, waarschijnlijk iemand met een vooraanstaande positie in de Romeinse overheid. Dat is eigenlijk alles wat we weten. Maar de theorie dat de naam eenvoudigweg iedere liefhebber van God betekent, lijkt waarschijnlijk niet juist te zijn. Hij spreekt werkelijk tot één bepaalde persoon.

Het is echter interessant dat Lukas hem in zijn Evangelie aanspreekt als ‘hooggeachte’. Dat is heel formeel. Maar in Handelingen, hoofdstuk 1, vers 1, noemt hij hem eenvoudigweg:

Het eerste boek heb ik gemaakt, o Theofilus, over alles wat Jezus begonnen is te doen én te onderwijzen,

HANDELINGEN 1:1

alsof hij aan een vriend schrijft of zoiets. Velen denken dat Theofilus misschien iemand was die belangstelling had voor het christendom toen het Evangelie van Lukas geschreven werd. Door het Evangelie van Lukas te lezen werd hij christen. Toen Lukas vervolgens het tweede boek aan hem schreef, schreef hij dus op een informelere manier:

Beste Theofilus, in plaats van ‘hooggeachte Theofilus’. We weten niet veel. Dit zijn speculaties.

18

De datering van het Evangelie van Lukas

Maar wanneer werd Lukas geschreven? Dit is het overwegen waard, omdat veel mensen beweren dat de Evangeliën veel, veel, veel later geschreven werden dan de tijd van Christus. Daaruit wordt dan afgeleid dat we eigenlijk niet helemaal zeker kunnen weten hoe nauwkeurig ze zijn. Ik luisterde naar een vraag-en-antwoordsessie met N. T. Wright, en iemand vroeg hem wanneer een bepaald Evangelie geschreven was. Ik ben vergeten naar welk Evangelie ze vroegen. Hij zei iets wat zonder meer waar is: niemand weet werkelijk wanneer ook maar één van de Evangeliën geschreven werd.

Er zijn mensen die het Evangelie van Markus al rond het jaar 50 na Christus dateren, al is dat niet de algemeen aanvaarde opvatting en ook niet de meerderheidsopvatting. Maar sommigen beschouwen het Evangelie van Markus als het eerste Evangelie dat geschreven werd, rond het jaar 50 na Christus, en plaatsen Mattheüs en Lukas vóór het jaar 70 na Christus. Anderen dateren alle Evangeliën bijna in de tweede eeuw en zeggen dat ze niet geschreven zijn door de mannen van wie de namen er volgens de

overlevering aan verbonden zijn. Zulke theorieën weerspiegelen vaak de vooroordelen van degene die de theorie opstelt, omdat er geen datums in de Evangeliën staan. Ze zouden denkbaar op vrijwel elk moment in de tweede helft van de eerste eeuw, of daarna, geschreven kunnen zijn.

Lukas geeft ons echter enkele aanwijzingen die logische grenzen lijken te stellen aan hoe laat hij het geschreven kan hebben. Allereerst vertelt Lukas ons in hoofdstuk 1, vers 1, dat velen vóór hem verslagen hebben geschreven over het leven van Jezus.

Aangezien velen ter hand genomen hebben een verslag op te stellen van de dingen die onder ons volkomen zekerheid hebben,

LUKAS 1:1

Hij is beslist niet de eerste en hij kent eerdere pogingen. Het is mogelijk dat Mattheüs en Markus tot die eerdere pogingen behoorden. Veel geleerden geloven dat zelfs. Daarom kunnen Mattheüs en Markus gemakkelijk geschreven zijn voordat Lukas werd geschreven.

Maar wanneer werd Lukas geschreven? Dit weten we: het boek Handelingen, het tweede werk van Lukas, werd na Lukas geschreven. Dat weten we omdat hij het boek Handelingen begint met de woorden:

In mijn vorige verslag heb ik je het verhaal van Jezus verteld.

Hij heeft het over het boek Lukas. Het boek Handelingen werd dus na het boek Lukas geschreven.

19

Het einde van Handelingen als tijdsaanduiding

Maar het verhaal van het boek Handelingen eindigt rond het jaar 62 na Christus. Paulus kwam in het jaar 60 na Christus naar Rome om zijn rechtszaak af te wachten. Aan het einde van het boek Handelingen wordt ons verteld dat hij twee jaar lang op zijn rechtszaak wachtte, en dan houdt het gewoon op. Er wordt ons niet verteld

wanneer die rechtszaak plaatsvond, of dat onmiddellijk na die twee jaar gebeurde, of pas twee of vier jaar later. Er wordt ons niet verteld of Paulus tijdens de rechtszaak werd vrijgesproken of veroordeeld. Het is alsof we in spanning blijven zitten.

Lukas besteedt veertien hoofdstukken, of zoiets, aan Paulus en voert de spanning steeds verder op. De laatste paar hoofdstukken, misschien wel de laatste negen hoofdstukken van Handelingen, gaan allemaal over de reis van Paulus, zijn arrestatie, zijn reis naar Rome en het feit dat hem mogelijk de doodstraf wacht. De lezer wil natuurlijk heel graag weten: „Hoe loopt dit voor Paulus af?” We volgen hem tot in Rome, en het boek sluit af met de mededeling dat hij twee jaar in zijn eigen gehuurde huis verbleef, kennelijk in afwachting van zijn rechtszaak.

En Paulus bleef twee volle jaren in zijn eigen gehuurde woning, en ontving allen die naar hem toe kwamen.

HANDELINGEN 28:30

Als het geschreven was nadat Paulus terecht had gestaan, zou Lukas beslist hebben verteld hoe het was afgelopen. De lezer brandt van verlangen om het te weten. Hij werkt toe naar deze rechtszaak, en vervolgens wordt die rechtszaak niet eens beschreven. Het lijkt duidelijk dat het boek werd geschreven voordat de rechtszaak plaatsvond. Lukas zou ook geen reden hebben gehad om die weg te laten.

Bovendien lijkt het duidelijk dat het bijna precies twee jaar nadat Paulus in Rome aankwam werd geschreven. Als het minder dan twee jaar was geweest, had Lukas niet kunnen zeggen dat hij daar twee jaar in zijn eigen gehuurde huis verbleef. Dan was het nog niet zo lang geweest en zou hij dat getal niet hebben genoemd. Als het langer was geweest, zou hij niet twee jaar hebben gezegd. Hij zou drie jaar hebben gezegd, of welk aantal het ook was.

Doordat hij zegt dat Paulus twee jaar wachtte, weten we niet of hij langer wachtte of niet, want Lukas schreef het op dat moment. Als hij langer had gewacht, zou Lukas tweeënhalf jaar hebben gezegd, of drie jaar, of vier jaar, hoeveel het er ook waren. Het is duidelijk dat de vermelding van twee jaar aan het einde van Handelingen ons vertelt wanneer het boek werd geschreven: rond het jaar 62 na Christus.

20

Ooggetuigen en betrouwbare herinneringen

Nu is het jaar 62 na Christus slechts ongeveer dertig jaar na de dood van Jezus. Er waren vóór Lukas al andere geschreven verslagen, en Lukas werd vóór Handelingen geschreven. Dus als Handelingen niet later dan het jaar 62 werd geschreven, is het boek Lukas waarschijnlijk niet later dan, laten we zeggen, het jaar 60 geschreven, terwijl andere evangeliën nog eerder zijn geschreven. We hebben waarschijnlijk in ieder geval Lukas, en misschien enkele van de andere evangeliën, die binnen dertig jaar na de dood van Jezus geschreven zijn. Dat stelt zo goed als niets voor.

Mensen die jonger zijn dan dertig denken misschien: „Dertig jaar, dat is een heel leven. Hoe zou iemand zich iets kunnen herinneren wat dertig jaar eerder is gebeurd?” Als je mijn leeftijd hebt, denk je: „Ik kan me niet herinneren wat er gisteren is gebeurd, maar ik herinner me heel veel van wat dertig jaar geleden en nog langer geleden is gebeurd.” Je kortetermijngeheugen gaat achteruit, maar je vergeet je jeugd nooit, zelfs niet als je zestig bent. Je vergeet nooit hoe je je vrouw hebt ontmoet, hoeveel decennia er ook voorbijgaan. Je vergeet de geboorte van je kinderen niet, zelfs niet wanneer zij veertig of vijftig jaar oud zijn. Zulke belangrijke dingen vergeet je niet. Tientallen en tientallen jaren wissen herinneringen niet uit, vooral niet als je het verhaal gedurende die hele periode geregeld opnieuw vertelt. De apostelen vertelden iedere dag van hun leven het verhaal van Jezus, vanaf de dag van Pinksteren tot aan hun dood. Daarom zouden ze niets van dit materiaal hebben kunnen vergeten.

Als deze evangeliën binnen dertig jaar na de dood van Jezus werden geschreven, is er absoluut geen reden om te geloven dat ook maar iets van het materiaal te lijden heeft gehad onder hiaten in het geheugen. De dingen die Jezus deed, zijn veel gedenkwaardiger dan de dingen die ik me herinner van vijftig jaar geleden. Ik herinner me dingen van vijftig jaar geleden die niet eens zo belangrijk zijn, en ik kan ze nog steeds levendig voor me zien. Als ik Jezus over het water had zien lopen of een

dode had zien opwekken, denk ik dat dit nog levendiger in mijn geheugen zou staan. Hoe zou je zulke dingen kunnen vergeten? Hoe zou je de woorden kunnen vergeten van Iemand over Wie zelfs Zijn vijanden zeiden:

De dienaars antwoordden: Nooit heeft een mens zo gesproken als deze Mens.

JOHANNES 7:46

Er is beslist geen reden om te twijfelen aan de nauwkeurigheid van de herinneringen van degenen die deze boeken, de evangeliën, hebben geschreven. Lukas kan redelijkerwijs beslist niet veel later dan het jaar 60 na Christus geschreven zijn.

21

Unieke geboorte- en familiegeschiedenissen

Lukas verschilt in sommige opzichten van de andere evangeliën. Daarom wil ik iets zeggen over de bijzondere inhoud die wel in Lukas staat en niet in de andere evangeliën. Om te beginnen staan de eerste twee hoofdstukken van Lukas niet in de andere evangeliën. Het zijn de geboorteverhalen van Johannes de Doper en Jezus. De andere evangeliën vermelden niets over de geboorte van Johannes de Doper. Maar Lukas vertelt ons niet alleen over zijn geboorte, maar ook over gebeurtenissen vóór zijn geboorte: hoe zijn vader, een priester, in de tempel een engel ontmoette, en hoe aan de vader werd aangekondigd dat hij een zoon zou krijgen en dat die Johannes de Doper zou zijn.

Dan hebben we het verslag waarin dezelfde engel naar Maria komt en haar aankondigt dat ook zij een Zoon zal krijgen en dat Hij de Messias zal zijn. Daarna lezen we over de geboorte van Johannes en de geboorte van Jezus. Vervolgens lezen we over de komst van de herders. Geen van die verhalen staat in de andere evangeliën. De geboorte van Jezus staat in Mattheüs, maar niet het verhaal van de herders, de besnijdenis van Jezus, de voorstelling van Jezus in de tempel, of de komst van de oude Simeon en Anna. Dat is allemaal de unieke bijdrage van Lukas aan onze kennis van het vroege leven van Jezus, oftewel de geboorteverhalen van Jezus.

De geboorteverhalen van Jezus in het evangelie van Lukas worden allemaal vanuit het perspectief van Maria verteld. De bezoeken van de engel aan Maria en haar familie worden beschreven. Mattheüs is anders. Mattheüs vertelt de geboorteverhalen vanuit de kant van Jozef. Het gaat daar om de verschillende bezoeken van de engel aan Jozef, de beslissingen van Jozef, enzovoort. Mattheüs had blijkbaar toegang tot de kant van Jozef in het verhaal, en Lukas had toegang tot de kant van Maria in het verhaal.

De geslachtsregisters verschillen van elkaar. Mattheüs geeft het geslachtsregister van Jozef. Ik geloof dat Lukas dat van Maria geeft. In hoofdstuk 3 hebben we een geslachtsregister van Jezus dat in geen van de andere evangeliën voorkomt. Op het eerste gezicht lijkt het erop dat dit het geslachtsregister van Jozef is. Maar wanneer we er in hoofdstuk 3 aan toekomen, zal ik uitleggen waarom ik niet denk dat dit het geval is. Ik geloof dat het het geslachtsregister van Maria is.

22

Unieke verhalen uit Jezus' vroege bediening

Net als in de andere synoptische evangeliën begint de bediening van Jezus als volwassene in Lukas met Zijn doop door Johannes, waarna over Zijn verzoeking in de woestijn wordt verteld. Dat geldt ook voor Mattheüs en Markus. Ze vertellen dat Hij door Johannes wordt gedoopt, dat de Heilige Geest als een duif op Hem neerdaalt en dat Hij de woestijn in gaat om door de duivel verzocht te worden. Vervolgens slaan alle drie die evangeliën — Mattheüs, Markus en Lukas — verscheidene maanden van de bediening van Jezus over en vertellen ze ons over Zijn bediening in Galilea. Het evangelie van Johannes vult in de hoofdstukken 2, 3 en 4 een deel van dat ontbrekende materiaal aan. Daar staat enig materiaal over de vroege bediening van Jezus, voordat Hij naar Galilea ging. Maar de synoptische evangeliën, zoals ze worden genoemd — Mattheüs, Markus en Lukas — slaan veel over en richten zich meteen op de bediening van Jezus in Galilea.

Lukas vertelt ons, in tegenstelling tot de andere evangeliën, dat Jezus, toen Hij in Galilea kwam, als een van de eerste dingen naar Zijn geboorteplaats Nazareth ging. Hij raakte in moeilijkheden en werd bijna gedood. Hij predikte in de synagoge van Zijn

geboorteplaats en ze wilden Hem van een rots werpen. Maar Hij wist aan hen te ontkomen. Dat verhaal staat alleen in Lukas.

Er staan in het eerste deel van Lukas nog enkele andere verhalen die alleen in Lukas voorkomen en niet in de andere evangeliën. Het vertelt hoe Jezus in een stad die Naïn heette de overleden zoon van een weduwe opwekte. Het vertelt ook over een buitengewoon zondige vrouw, die in de stad berucht was, aan wie Jezus vergeving schenkt en met wie Hij Zich niet schaamt om te gaan. Alleen Lukas geeft ons die specifieke verhalen.

23

Het reisverhaal en andere unieke gedeelten

Dan staat er in Lukas een lang gedeelte van bijna negen hoofdstukken dat volkomen uniek is voor Lukas. Het loopt van hoofdstuk 9, vers 51, tot en met hoofdstuk 18, vers 14. Dat hele gedeelte van negen hoofdstukken ontbreekt in de andere evangeliën. Dit wordt soms het reisverhaal van Lukas genoemd, omdat Jezus in dit specifieke gedeelte daadwerkelijk een deel van Zijn bediening verricht in Perea, buiten Israël, enzovoort. Er is nog een korte passage die alleen in Lukas voorkomt, in hoofdstuk 19, de verzen 1 tot en met 28. Deze unieke gedeelten van Lukas bevatten zestien van de drieëntwintig gelijkenissen die Lukas vermeldt. Meer dan de helft van de gelijkenissen in Lukas staat in dit gedeelte, dat door geen van de andere evangeliën wordt weergegeven. Veel gelijkenissen van Jezus staan alleen in Lukas. Veel van de geliefde gelijkenissen — de verloren zoon, de barmhartige Samaritaan en veel andere geliefde gelijkenissen van Jezus — staan alleen in Lukas, in deze gedeelten.

In het verslag van het proces, nadat Jezus is gearresteerd, vertelt alleen Lukas ons dat Pilatus Jezus naar Herodes stuurde. Jezus stond een tijdlang terecht voor Herodes, maar stelde hem teleur omdat Hij geen wonderen voor hem wilde doen. Daarna stuurde Herodes Hem terug naar Pilatus. Wanneer je de andere evangeliën leest, zou je de indruk kunnen krijgen dat Jezus alleen voor Pilatus heeft gestaan. Maar Lukas geeft ons ook de informatie dat Herodes de gelegenheid kreeg om Jezus te zien.

Na de opstanding staat er in Lukas 24 een lang verhaal over Jezus Die verschijnt aan twee mannen op de weg naar Emmaüs. Aanvankelijk herkennen zij Hem niet, maar uiteindelijk herkennen ze Hem wel. Wanneer dat gebeurt, verdwijnt Hij. Zij behoren tot de eersten die tegenover de apostelen getuigen dat Jezus uit de dood is opgestaan, hoewel de apostelen het al wisten. Dat verhaal staat in geen van de andere evangeliën, afgezien van een korte verwijzing of toespeling erop in wat wij het lange slot van Markus noemen.

Toen we Markus bestudeerden, wees ik erop dat het evangelie van Markus in verschillende handschriften verschillende slotgedeelten heeft. De meeste geleerden geven de voorkeur aan het korte slot, maar in sommige handschriften staat een middellang slot en in andere een lang slot. Het lange slot van Markus bevat een toespeling op Jezus Die aan deze twee mannen op de weg naar Emmaüs verschijnt. Maar afgezien van dat lange slot, dat veel geleerden niet eens als authentiek aanvaarden, al ben ik geneigd dat wel te doen, staat dat verhaal alleen in Lukas.

24

De grote opdracht en de hemelvaart

De grote opdracht in Lukas verschilt van de grote opdracht in Mattheüs en die in Markus. En interessant genoeg verschilt die zelfs van de opdracht in Handelingen, dat eveneens door Lukas geschreven is. Dit doet vermoeden dat Jezus er bij verschillende gelegenheden en op verschillende plaatsen verschillende versies van gaf. De grote opdracht in Mattheüs vond bijvoorbeeld plaats op een berg in Galilea. Die verschilt inhoudelijk van de grote opdracht die Hij gaf in Jeruzalem, op de Olijfberg of net buiten Jeruzalem, en die in Handelingen wordt opgetekend. Lukas vertelt ons dat de grote opdracht ook in Jeruzalem plaatsvond. Maar de versie van Lukas kan op de avond van de opstanding hebben plaatsgevonden, terwijl hij in Handelingen een opdracht noemt die op de dag van de hemelvaart werd gegeven. Blijkbaar gaf Jezus dus bij verschillende gelegenheden verschillende versies van deze opdracht om eropuit te gaan, de wereld te evangeliseren en discipelen te maken.

Interessant genoeg is Lukas de enige schrijver van de verhalende boeken in het Nieuwe Testament die optekent dat Jezus naar de hemel opsteeg. Mattheüs tekent de hemelvaart van Jezus niet op. Het eindigt ermee dat Hij de grote opdracht geeft en tekent Zijn hemelvaart niet op. Johannes tekent de hemelvaart van Jezus niet op. Het beschrijft enkele verschijningen na de opstanding, maar gaat niet zo ver dat het naar Zijn hemelvaart verwijst. Het lange slot van Markus noemt Zijn hemelvaart helemaal aan het einde wel. Maar opnieuw, veel geleerden twijfelen aan de authenticiteit van het lange slot van Markus. Persoonlijk denk ik dat het waarschijnlijk authentiek is. Maar afgezien van het lange slot van Markus, waar het kort wordt genoemd, zijn Lukas en Handelingen de enige plaatsen die de hemelvaart van Christus naar de hemel werkelijk optekenen.

25

Literaire en historische kenmerken

Dit is een deel van de bijzondere inhoud van Lukas die niet in de andere evangeliën staat. Nu wil ik enkele bijzondere kenmerken van het boek doornemen. Ik heb gezegd dat dit het meest literaire evangelie is. Een van de kenmerken van Lukas is dat het in zeer goed Grieks geschreven is, met een goede Griekse stijl en grammatica. Lukas was blijkbaar een zeer geletterd man, waarschijnlijk de hoogst opgeleide man die een evangelie heeft geschreven. Afgezien van het boek Hebreeën bevatten zijn twee boeken het allerbeste Grieks van het Nieuwe Testament.

Zoals ik al zei, is dit het meest historische evangelie. Dat komt doordat hij de gebeurtenissen uit het leven van Jezus en de apostelen verbindt met andere bekende gebeurtenissen en personen uit de wereldlijke geschiedenis van diezelfde tijd. In het boek Handelingen tekent hij bijvoorbeeld in hoofdstuk 11 op dat Agabus een profetie uitsprak dat er een hongersnood, een droogte, zou komen. Hij vermeldt dat die tijdens de regering van Claudius plaatsvond.

Claudius was een van de keizers. Lukas verbindt de gewijde geschiedenis graag met gebeurtenissen uit de wereldlijke geschiedenis van die tijd. Daardoor is dit het evangelie dat het sterkst historisch georiënteerd is.

Het is ook het evangelie dat benadrukt dat Jezus niemand uitsluit. Als Lukas inderdaad een heiden was, zoals de meesten geloven, kan hij er het meest in geïnteresseerd zijn geweest om dit naar voren te brengen. Hoewel alle evangeliën erop wijzen dat Jezus niet alleen de Messias voor de Joden was, maar dat Hij er ook voor de hele wereld en voor de heidenen was, vertelt Lukas verhalen en uitspraken van Jezus die veel sterker dan sommige andere evangeliën onderstrepen dat het Evangelie en Christus voor verschillende bevolkingsgroepen toegankelijk zijn.

De verwijzingen voor elk van deze punten zijn gegeven. Sommige verwijzingen zijn vetgedrukt en andere niet. De verwijzingen die niet vetgedrukt zijn, staan ook in de andere evangeliën. De vetgedrukte verwijzingen zijn uniek voor Lukas. Tot de groepen die in de evangeliën speciaal worden aangeduid als mensen die met Jezus verbonden zijn, behoren natuurlijk de Joden. In je aantekeningen staan verwijzingen die op de Joden van toepassing zijn, over hoe God Zijn belofte aan Israël heeft vervuld door Zijn Messias te zenden, enzovoort. Zacharias en Maria spreken daar profetieën over uit.

26

Heidenen en Samaritanen bij Jezus

Dan zijn er natuurlijk de heidenen als een andere bevolkingsgroep. Hoofdstuk 2, vers 32 zegt dat Hij is:

een licht om de heidenen te verlichten en om Uw volk Israël te verheerlijken.

LUKAS 2:32

De geschriften van Lukas, die twee boeken, noemen drie gevallen waarin centurio's, Romeinse heidense legerofficieren, godvrezend zijn. Er is natuurlijk de dienaar van de centurio die genezen werd, en Jezus verwonderde Zich over het geloof van die man. Er is de centurio bij het kruis, die zei:

Dit was echt de Zoon van God.

En in Handelingen is er een centurio die de opdracht krijgt Paulus veilig naar Rome te brengen, en hij beschermt Paulus. Hij lijkt een godvrezende centurio te zijn en hij is heel vriendelijk tegen Paulus, hoewel Paulus een gevangene is en de centurio een bewaker.

Deze centurio's zijn allemaal heidenen. Door hen in Lukas te noemen, wordt er dus op gewezen dat het Evangelie zowel heidenen als Joden bereikt en dat er ook godvrezende heidenen zijn. Natuurlijk is er in het boek Handelingen ook Cornelius, een centurio. In het boek Handelingen wordt een heel hoofdstuk aan hem gewijd. Zo zijn er dus deze heidenen.

Dan zijn er de Samaritanen. Ook de Samaritanen komen ter sprake. In één geval zijn ze ongestraft, hoewel Jezus in Lukas 9 naar hun dorp wil komen en daar wil verblijven. De Samaritanen staan niet open voor Hem. Maar het is niet Jezus Die geen toenadering tot hen zoekt; zij zijn het die Hem niet ontvangen. In andere gevallen worden Samaritanen in een gunstig licht genoemd. De barmhartige Samaritaan bijvoorbeeld is een gelijkenis die alleen in Lukas voorkomt. Er is ook het verhaal van de tien melaatsen die Jezus genas, van wie er maar één terugkwam om Hem te danken. Er staat uitdrukkelijk dat degene die terugkwam om Hem te danken, een Samaritaanse man was. Lukas noemt de Samaritanen dus specifiek als mensen die op een bepaalde manier een gunstige band met Jezus hadden.

27

Zondaars, tollenaars, rijken en armen

Zondaars in het algemeen worden vertegenwoordigd door het verhaal van de zondige vrouw in hoofdstuk 7 en door dat van de verloren zoon. Deze verhalen onderstrepen dat mensen die bekendstonden als beruchte zondaars door Christus werden ontvangen. En wanneer zij zich bekeerden, sprak Christus gunstig over hen en nam Hij het voor hen op, terwijl de godsdienst van die tijd hen helemaal niet wilde dulden.

Tollenaars vormden een bijzondere klasse van zondaars die door de Joden werden veracht. Levi, een van de apostelen, was tollenaar voordat hij behouden werd. Jezus vertelt in Lukas 18 dat verhaal over de biddende tollenaar, de tollenaar en de Farizeeër.

Dan is er ook Zacheüs, de tollenaar, het kleine mannetje dat in de vijgenmoerbeiboom klom om Jezus te horen, en hij werd in Lukas 19 behouden. Dat komt alleen in Lukas voor: het verhaal van deze tollenaars, de tollenaar die in de tempel bidt en Zacheüs de tollenaar.

Maar niet alleen de tollenaars; de rijken en machtigen worden speciaal genoemd. Meestal worden zij niet erg gunstig beschreven, maar soms wel. Theofilus is vrijwel zeker een rijke en machtige man, en het Evangelie werd geschreven om hem te bereiken. Ook de rijke jongeling komt niet alleen in Lukas voor, maar ook in de andere evangeliën, al neemt Lukas het verhaal wel op: het verhaal van de rijke jongeling en van Jezus Die deze rijke man uitnodigt om deel uit te maken van Zijn Koninkrijk, maar alleen onder de voorwaarden van Christus. De man wijst die voorwaarden af.

Als de rijken en machtigen erbij horen, dan de armen ook. Bij Lukas wordt het goede nieuws aan de armen verkondigd. In hoofdstuk 4, vers 18, zegt Jezus in Nazareth:

De Geest van de Heere is op Mij, omdat Hij Mij gezalfd heeft; Hij heeft Mij gezonden om aan armen het Evangelie te verkondigen, om te genezen wie gebroken van hart zijn,

LUKAS 4:18

In Lukas 6 luidt de eerste zaligspreek:

En toen Hij Zijn ogen opgeslagen had naar Zijn discipelen, zei Hij: Zalig bent u, armen, want van u is het Koninkrijk van God.

LUKAS 6:20

Terwijl het bij Mattheüs luidt:

Zalig zijn de armen van geest, want van hen is het Koninkrijk der hemelen.

MATTHEÛS 5:3

staat er bij Lukas alleen:

Gelukkig zijn jullie die arm zijn.

Ook het verhaal van de bedelaar Lazarus, een zeer arme man, komt alleen in Lukas voor. Lazarus en de rijke man worden daar tegenover elkaar gezet, en in die gelijkenis wordt het gunstige oordeel over de bedelaar en de arme heel sterk onderstreept.

28

Kinderen en vrouwen krijgen bijzondere aandacht

Een andere bevolkingsgroep die ter sprake komt als een groep voor wie Jezus zorgt, zijn kinderen. Lukas vertelt in hoofdstuk 18 het verhaal waarin Jezus de kinderen zegent, zelfs toen de discipelen hen wilden wegsturen.

In onze samenleving beschouwen we vrouwen niet als een afzonderlijke bevolkingsgroep. Dat doen we soms wel wanneer we bijvoorbeeld bespreken welk percentage van de vrouwen op de Democraten stemt. In andere situaties mogen we vrouwen niet als een afzonderlijke bevolkingsgroep aanduiden. Maar in de wereld van de oudheid vormden vrouwen beslist een andere bevolkingsgroep. Mannen en vrouwen hadden heel verschillende rollen, en in sommige gevallen werd er op vrouwen neergekeken. Onder de Joden werden vrouwen binnen de cultuur over het algemeen niet als gelijkwaardig aan mannen beschouwd. Maar Jezus behandelde vrouwen als gelijkwaardig aan mannen. Jezus verbaasde mensen doordat Hij vrouwen niet anders behandelde dan mannen.

In die samenleving vormden zij een afzonderlijke bevolkingsgroep. Maar Lukas doet op veel plaatsen uitdrukkelijk moeite om erop te wijzen dat Jezus ook met vrouwen omging, net zoals Hij met mannen omging. Het verhaal van Elizabeth en Maria, twee vrouwen, beheerst zelfs de eerste hoofdstukken van het boek Lukas. Deze heilige vrouwen waren de moeders van Johannes de Doper en Jezus. Dan is er de profetes Anna, die wordt genoemd als iemand die deel uitmaakte van het trouwe overblijfsel. Ze kwam erbij, zag Jezus toen Hij een baby was en ging daarna evangeliseren door mensen over Jezus te vertellen. Jezus toont bijzondere bewogenheid met de weduwe van Naïn. Ze heeft haar enige zoon verloren, en ze is weduwe. Jezus' hart gaat naar

haar uit, en Hij wekt haar zoon op uit de dood. Maria van Bethanië, de zus van Martha, krijgt in hoofdstuk 10 bijzondere lof van Jezus. In hoofdstuk 13 is er een kreupele vrouw die Jezus geneest, ook al is het sabbat, en daardoor komt Hij zwaar in de problemen. Hij wist dat dit zou gebeuren, maar Hij genas haar toch omdat Hij haar waardevol vond. Toen Hij bekritiseerd werd omdat Hij haar had genezen, zei Hij:

En moest dan deze vrouw, die een dochter van Abraham is en die de satan, zie, nu achttien jaar gebonden had, niet losgemaakt worden van deze band op de dag van de sabbat?

LUKAS 13:16

Jezus plaatste vrouwen niet op een lagere rang dan mannen, zoals de cultuur van Zijn tijd dat deed, en Lukas brengt dit naar voren. Ook wijzen alle evangeliën erop dat de eerste mensen die Jezus zagen nadat Hij uit de dood was opgestaan, vrouwen waren. De eerste evangelisten waren vrouwen, want de vrouwen die naar het graf kwamen, waren de eersten die ontdekten dat het leeg was. Ze ontmoetten daar engelen, en de engelen droegen hun op de apostelen te gaan evangeliseren. De eerste evangelisten waren dus vrouwen, en zij evangeliseerden de apostelen.

In het boek Lukas worden vrouwen zeer gunstig genoemd. In onze moderne cultuur zijn we hier misschien niet gevoelig voor, omdat vrouwen in alle moderne literatuur natuurlijk als gelijkwaardig aan mannen worden beschouwd. We vinden daar niets bijzonders aan. Maar wanneer je beseft hoe vijandig de cultuur tegenover vrouwen stond, zie je hoe ongewoon Jezus was, en Lukas brengt dat naar voren.

Jezus was er voor de armen en voor de rijken, voor de heidenen en voor de Joden, voor de kinderen en voor de zeer oude mensen, zoals Simeon en Anna in de tempel. Zij waren allebei zeer oud en krijgen bijzondere aandacht in het Evangelie van Lukas. Welke bevolkingsgroep je ook kiest, je vindt die erin terug. Lukas laat zien dat het Evangelie van Jezus alle klassen van mensen omvat.

29

Het Evangelie van de Heilige Geest

Iets anders waarop ik wil wijzen, is dat sommige mensen Lukas het Evangelie van de Heilige Geest hebben genoemd. Dat komt doordat Lukas en Handelingen veel meer dan de andere historische geschriften van de Evangeliën gericht zijn op de Heilige Geest en Hem veel vaker noemen, zowel in het leven en de activiteiten van Jezus als in het onderwijs van Jezus. In het boek Handelingen lezen we steeds weer dat Paulus of Petrus vervuld is met de Geest. Ook lezen we dat de Geest hun de weg wijst, hen leidt of hun niet toestaat iets te doen. Lukas heeft veel oog voor de werkzaamheid van de Heilige Geest. Die komt in zijn geschriften veel nadrukkelijker naar voren dan in die van Mattheüs, Markus en zelfs Johannes. Daarom wordt Lukas soms het Evangelie van de Heilige Geest genoemd.

Je ziet in de aantekeningen verschillende verwijzingen naar de Heilige Geest. De meeste daarvan zijn vetgedrukt, wat betekent dat ze alleen in Lukas voorkomen. In hoofdstuk 1 zegt Maria:

Maria zei tegen de engel: Hoe zal dat mogelijk zijn, aangezien ik geen gemeenschap heb met een man?

LUKAS 1:34

en de engel zegt:

En de engel antwoordde en zei tegen haar: De Heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen. Daarom ook zal het Heilige Dat uit u geboren zal worden, Gods Zoon genoemd worden.

LUKAS 1:35

en daardoor zal Hij verwekt worden.

In hoofdstuk 3 zien we dat de Geest bij de doop van Jezus op Hem neerdaalt. Dat staat ook in andere Evangeliën. Hoofdstuk 4, vers 1, zegt over de verzoeking van Jezus:

Jezus, vol van de Heilige Geest, keerde terug van de Jordaan en werd door de Geest naar de woestijn geleid,

LUKAS 4:1

Na de verzoeking wordt in Lukas 4:14 verteld dat Jezus in de kracht van de Heilige Geest uit de woestijn kwam en aan Zijn bediening begon. Bij een van de eerste keren dat Hij predikte, in hoofdstuk 4, vers 18, zei Hij:

De Geest van de Heere is op Mij, omdat Hij Mij gezalfd heeft; Hij heeft Mij gezonden om aan armen het Evangelie te verkondigen, om te genezen wie gebroken van hart zijn,

LUKAS 4:18

Deze dingen komen alleen in Lukas voor. Er ligt veel nadruk op de Heilige Geest. Dat geldt ook voor enkele andere gedeelten, waaronder het onderwijs van Jezus.

30

De centrale plaats van het gebed

Daarnaast legt het Evangelie van Lukas meer nadruk op het gebed van Jezus, zowel in Zijn onderwijs als in Zijn eigen praktijk, dan enig ander Evangelie. Ook hier staan in deze aantekeningen veel vetgedrukte verwijzingen, wat betekent dat ze alleen in Lukas voorkomen. Maar op een aantal plaatsen in Lukas wordt ook verwezen naar mensen die in het algemeen bidden. Het hele verschijnsel van het gebed is door het boek heen verweven. Er wordt gezegd dat ook andere mensen dan Jezus erin bidden.

Over het leven van Jezus lezen we in Lukas, maar niet in de andere Evangeliën, dat Jezus aan het bidden was toen bij Zijn doop de Heilige Geest in de gedaante van een duif op Hem kwam. Alle Evangeliën vermelden dat de Geest in de gedaante van een

duif op Hem neerdaalde en dat Hij werd gedoopt. Maar alleen Lukas vermeldt dat Hij op dat moment aan het bidden was. Terwijl Hij bad, kwam de Heilige Geest in de gedaante van een duif.

Zo wordt ons ook in hoofdstuk 5, vers 16, in een samenvattende uitspraak verteld dat Jezus Zich vaak van de mensen terugtrok om te bidden. Hoofdstuk 6, vers 12, vertelt over Zijn keuze van de twaalf apostelen, zoals ook Markus en Mattheüs dat doen. Maar in Lukas staat dat Hij de hele nacht bad en dat Hij 's morgens Zijn discipelen riep en er twaalf uitkoos. Lukas vermeldt dus dat Hij de hele nacht in gebed doorbracht voordat Hij de apostelen koos.

In hoofdstuk 9, vers 18, bij Caesarea Filippi, staat een verhaal dat in Mattheüs, Markus en Lukas wordt verteld. Maar alleen Lukas vertelt ons dat Jezus Zijn discipelen met een vraag benaderde nadat Hij had gebeden. Het gebed van Jezus bij Caesarea Filippi wordt alleen in Lukas genoemd. Bij de verheerlijking op de berg nam Jezus Petrus, Jakobus en Johannes mee de berg op en zagen zij Mozes en Elia. Alle drie de synoptische Evangelien vertellen dat verhaal, maar alleen Lukas zegt dat Jezus daar op de bergtop aan het bidden was toen Mozes en Elia verschenen.

Zo weten we ook uit het Evangelie van Mattheüs dat Jezus Zijn discipelen leerde bidden. We weten dat het gebed des Heeren in Mattheüs hoofdstuk 6 wordt onderwezen. Maar in Lukas wordt hetzelfde gebed aan Zijn discipelen geleerd in een context waarin in hoofdstuk 11 staat dat Jezus aan het bidden was. Toen Hij klaar was met bidden, zeiden Zijn discipelen:

En het gebeurde, toen Hij ergens aan het bidden was, dat een van Zijn discipelen tegen Hem zei, toen Hij ophield: Heere, leer ons bidden, zoals ook Johannes zijn discipelen geleerd heeft.

LUKAS 11:1

en vervolgens leerde Hij hun dat gebed. Alleen Lukas vertelt ons dus dat de gebeden van Jezus Zelf deze vraag bij de discipelen opriepen: „Heere, leer ons bidden.”

Ze waren onder de indruk van de manier waarop Hij bad.

Het gebedsleven van Jezus komt dus heel nadrukkelijk naar voren in het Evangelie van Lukas. Daarnaast zijn er in Lukas een aantal gedeelten waarin Jezus mensen aanspoort om te bidden en waarin Hij hun gebiedt te bidden. Hij geeft onderwijs over het gebed. Op één plaats in het bijzonder, in hoofdstuk 18, vers 1, staat dat Hij een gelijkenis vertelde om duidelijk te maken dat mensen altijd moeten bidden en de moed nooit moeten verliezen. Er ligt dus veel nadruk op het gebed, veel meer in Lukas dan in de andere Evangeliën, en vooral op het gebedsleven van Jezus. Vaak vertellen de andere Evangeliën hetzelfde verhaal, maar vermeldt alleen Lukas dat Jezus aan het bidden was toen het gebeurde. Toen dit gebeurde, was Hij aan het bidden. Toen dit gebeurde, was Hij aan het bidden. Toen dit gebeurde, was Hij aan het bidden.

Het is duidelijk dat Lukas het heel belangrijk vindt dat we ons bewust zijn van de centrale rol die het gebed speelde in het leven en het onderwijs van Jezus. Het is niet zo dat het in de andere Evangeliën onbelangrijk is. Het is alleen zo dat Lukas er werkelijk sterk de nadruk op legt. Lukas vult zijn Evangelie echt met dit soort nadruk. We kunnen dus zien dat Lukas vond dat de Heilige Geest en het gebed bij het vertellen van deze verhalen veel sterker benadrukt moesten worden dan in de andere Evangeliën gebeurt.

31

Globale opbouw van het Evangelie

We sluiten af met een zeer globaal overzicht van het boek. Het kan in gedeelten worden verdeeld. De eerste vier verzen vormen wat we een proloog zouden kunnen noemen. Lukas doet wat geen van de andere evangeliëschrijvers doet: hij vertelt ons onder welke omstandigheden hij het boek schreef. Lukas doet dat wel, maar Mattheüs, Markus en Johannes doen dat niet in hun boeken.

Na die proloog krijgen we de geboorteverhalen. Vrijwel heel hoofdstuk 1 en heel hoofdstuk 2 bestaan uit de geboorteverhalen die Lukas geeft. Ook die komen maar weinig overeen met de geboorteverhalen die Mattheüs geeft. Vervolgens laten hoofdstuk 3 en een deel van hoofdstuk 4 zien hoe Jezus door de doop en door de verzoeking op Zijn bediening wordt voorbereid. De andere Evangeliën behandelen dat

ook. Daarna beslaat Zijn bediening in Galilea grotendeels hoofdstuk 4, vers 14, tot en met hoofdstuk 9, vers 50. Ook in de Evangelien van Markus en Mattheüs ligt daar de nadruk op.

Maar het volgende gedeelte is het reisverhaal van Lukas, over de bediening van Jezus in Judea en Perea. Dat loopt van hoofdstuk 9, vers 51, tot en met hoofdstuk 19, vers 28. Het is voor het grootste deel uniek voor Lukas. Daarna krijgen we natuurlijk het lijdensverhaal. Alle Evangelien besteden veel aandacht aan de laatste week van het leven van Jezus en aan Zijn dood. Hoofdstuk 19, vers 28, tot en met hoofdstuk 23 brengt ons tot en met Zijn dood. Hoofdstuk 24 vertelt ons over Zijn opstanding, Zijn verschijningen na de opstanding en Zijn hemelvaart. Zo is het boek dus opgebouwd.

32

Een overzicht aan de hand van perikopen

Ik ga daar niets van behandelen, maar in de aantekeningen staat nog een ander document met de titel ‘Een gedetailleerd overzicht van Lukas’. Dit is voor je eigen plezier. Ik ga het niet behandelen, maar daarin deel ik het hele boek op in afzonderlijke perikopen. Ken je het woord ‘perikoop’? Waarschijnlijk niet. De meeste mensen kennen het niet. Ik kende het woord wel, maar wist jarenlang niet hoe ik het moest uitspreken. Ik had het alleen in geschreven vorm gezien. In het Engels wordt het geschreven alsof je ‘perikoup’ zou zeggen: P-E-R-I-C-O-P-E. Het ziet eruit alsof je het als ‘perikoup’ moet uitspreken, maar in werkelijkheid spreek je het uit als ‘perikopie’. Het is een Grieks woord. In het Grieks is het ‘perikopè’.

Een perikoop is een groep verzen die één volledige gedachte of één volledig verhaal bevat. Elk afzonderlijk verhaal over een genezing, elke afzonderlijke onderwijzing over vergeving en elk afzonderlijk verhaal over een wonder zou een afzonderlijke perikoop worden genoemd. De verschillende synoptische Evangelien — Mattheüs, Markus en Lukas — bevatten veel van dezelfde perikopen. Maar soms rangschikken ze die in een verschillende volgorde. Soms bevatten ze andere details dan de overeenkomstige perikopen in de andere Evangelien.

Het punt is dat ik het Evangelie van Lukas heb opgedeeld in al zijn afzonderlijke perikopen. Je kunt ze hier zien. Ik heb elk ervan een korte titel gegeven. Ik heb dit zelf gedaan. Ik heb van elke minuut genoten. Het was werkelijk geweldig. Maar wat ik ook heb gedaan, zie je bijvoorbeeld onderaan bladzijde 1. Bij hoofdstuk 3, vers 1 tot en met 6, staat: ‘De bediening van Johannes begint.’ Tussen haakjes staat: ‘Historische bijzonderheden in vers 1 en 2 uniek voor Lukas.’ Tussen die haakjes vertel ik je of het materiaal in deze perikoop uniek is voor Lukas, of dat het ook in Markus en Mattheüs voorkomt, of wat dan ook.

Dan zijn er enkele perikopen waar een sterretje bij staat. Het sterretje betekent dat die specifieke perikoop in alle synoptische Evangelien voorkomt. Dat betekent het. Als je dit gewoon doorneemt — ik geloof dat het ongeveer zes bladzijden zijn, of zoiets — krijg je een overzicht van het hele boek Lukas en enige bijzonderheden over wat in elk gedeelte wordt behandeld.

In onze volgende lezing over Lukas beginnen we bij hoofdstuk 1 en bekijken we elk vers, niet alleen elk gedeelte. Maar dit is onze inleiding tot dat boek.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Lukas 1:3
- Handelingen 1:1
- Handelingen 16:8-10
- Galaten 4:13
- 2 Korinthe 12:9
- 2 Korinthe 8:23
- Kolossenzen 4:14
- Lukas 3:1
- Kolossenzen 4:10-11
- Kolossenzen 4:12
- Lukas 18:13
- Lukas 1:3-4

- Handelingen 23:26
- Lukas 1:1
- Handelingen 28:30
- Johannes 7:46
- Lukas 2:32
- Lukas 4:18
- Lukas 6:20
- Mattheüs 5:3
- Lukas 13:16
- Lukas 1:34
- Lukas 1:35
- Lukas 4:1
- Lukas 11:1

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.